

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ КУЛЬТУРНО-ДУХОВНИХ ПРАКТИК

УДК 27-726.6:17.023.33-055.2

ОСМИСЛЕННЯ СУТНОСТІ ЖІНКИ З ПРОЕКЦІЇ ТРИНІТАРНОЇ ЄДНОСТІ У ХРИСТІЯНСТВІ

Інна Гудима

Національний університет «Острозька академія»

Стаття висвітлює філософське бачення сутності жінки, яке можна розглядати як функцію жіночого начала взагалі, де відмінність статей не просто служить природній меті продовження роду і диференціації соціальних ролей, а покликана реалізувати в рамках створеного світу тринітарний спосіб життя, тобто взаємний обмін життям. Дослідження проводилося за методами аналізу, синтезу та аналогії наукової літератури та джерел. У статті докладно аналізуються сакральні тексти біблійних традицій, а також праці Григорія Ніського, Христоса Яннараса.

Матеріали напрацювання статті можуть використовуватися спеціалістами у сфері релігієзнавчих та філософських досліджень, студентами, викладачами, при написанні наукових робіт, а також на лекціях, пов'язаних із вивченням філософії та релігієзнавства.

Ключові слова: жінка, релігія, Біблія, тринітарна єдність, християнство.

Гудима Інна. Осмысление сущности женщины с проекции тринитарного единства в христианстве.

Статья освещает философское видение сущности женщины, которое можно рассматривать как функцию женского начала вообще, где различие полов не просто служит естественной целью продолжения рода и дифференциации социальных ролей, а призвана реализовать в рамках созданного мира тринитарные образ жизни, то есть взаимный обмен жизнью. Исследование проводилось методом анализа, синтеза и аналогии научной литературы и источников. В статье подробно анализируются сакральные тексты библейских традиций, а также работы Григория Нисского, Христоса Яннараса.

Материалы наработки статьи могут использоваться специалистами в области религиоведческих и философских исследований, студентами, преподавателями, при написании научных работ, а также на лекциях, связанных с изучением философии и религиоведения.

Ключевые слова: женщина, религия, Библия, тринитарное единство, христианство.

Gudyma Inna. The understanding of the woman's essence from the perspective of Trinitarian unity in Christianity.

The question of a woman's role from the religious point of view was appealed to by philosophers and scholars of Middle Ages, the Renaissance, Era of modern times and among of them Jewish wise men should be mentioned first of all: Rashi, Rambam, Maimonides; the Fathers of Christian church: Tertullian, Ignatius of Antioch, Irinius and others.

The problem of a woman was not overlooked by the German classical philosophy. E. Kant, in particular, considered that the problem of a woman was more philosophical than that of a man. However, there was a tendency to idealization which was shown in perception of a Ukrainian woman and this is a characteristic of Ukrainian national character, that is why the theme is relevant and essential for the formation of a positive figure of a woman and her awareness of her purpose.

The article clarifies a philosophical view of a woman's being, which can be viewed as a function of a woman's beginning in general, where the difference in sexes does not just serve its natural purpose to continue the human race and differentiate social roles, but is called to implement a trinitarian lifestyle, namely the mutual exchange of life within the established world. So, all this means that in the understanding of church anthropology the difference of sexes does not just serve its natural purpose to continue the human race and differentiate social roles – but differentiation which determines the existence of a family as a "cell" of public life.

First of all, the difference and mutual attraction of opposite sexes are called to lead to the implementation of their natural purpose, the desire, laid in nature: they must implement a trinitarian lifestyle, namely the mutual exchange of life within the established world. And the final aim is deification, reunification of man with God.

The methods of analysis, synthesis and analogy of scientific literatures and sources were used in the research. The sacred texts of biblical traditions as well as the works of Gregory Nysky, Chrystos Yannaras are analyzed in detail in the article.

The article materials can be used by the specialists in the field of religious and philosophical studies, by students and professors while writing scientific papers, as well as at lectures, connected with studying philosophy and religious studies.

Key words: a woman, religion, the Bible, a Trinitarian unity, Christianity.

До питання ролі жінки з погляду релігії звертались філософи та богослови Середньовіччя, Відродження, Нового часу, серед них в першу чергу слід назвати іудейських мудреців: Раші, Рамбам, Маймонід; Отців християнської Церкви: Тертуліан, Ігнатій Антиохійський, Іриній та інші [8; 9; 10]. Проблему жінки не обійшла своєю увагою німецька класична філософія. І. Кант, зокрема, вважав, що проблема жінки є більш філософською, ніж чоловіка [4]. Зріс інтерес до проблеми жінки на межі XIX–XX ст., однак у сприйнятті українки відобразилась тенденція до ідеалізації, притаманна українському національному характеру.

Духовно-психологічні функції жінки можна розглядати як функції жіночого начала взагалі в суспільстві, сім'ї та функції безпосередньо жінки як особи жіночої статі, що виконує роль матері, дружини, дочки, свекрухи тощо. Як вважає протестантський теолог Дж. Пейсті, найвище покликання жінки – материнство пов'язане з не менш важливим покликанням вихователя дітей [6]. Сім'я має бути «чистою» з внутрішнього боку, тобто з боку взаємовідносин чоловіка та дружини, батьків і дітей, старшого покоління і молодшого. Християнські богослови відзначають, що ідеалом для християн є взаємини Христа й Церкви.

У біблійному тексті, стверджує Христос Яннарас, усвідомлення людиною реальності статі є одночасно і першим досвідом самосвідомості – перед обличчям істоти, створеної з його ребра. Адам дає самому собі ім'я, співвіднесені з існуванням жінки. Відтепер він не просто Адам, але іш (чоловік), в той час як та, що «взята від чоловіка», отримує назву ішша (дружина) (Бут. 2, 23) [1]. Відповідно до критеріїв церковного тлумачення, ми повинні бачити в образі цілісної «першолюдини» вираз нероздільного єдності її природи [13].

Однак природної подоби «з кістки і плоті» (Бут. 2:23) [1] недостатньо для забезпечення такої природної єдності, в якій людина постала би як образ Триєдиного Бога. Тринітарна модель життя – це аж ніяк не єдність на рівні ества, але з'єднання в любові вільних і відмінних один від одного іпостасей. Таким чином, відмінність статей зумовлена її необхідністю висловити в рамках тварної природи спосіб життя нетварного.

Звернувшись до дружини, Адам передрікає: «Тому покине чоловік батька свого і матір свою, і пристане до своєї жінки, і стануть вони одним тілом» (Бут. 2:24) [1]. Спілкування чоловіка і жінки з самого початку має бути актом волі, що здійснюється в єдності ества. Природний зв'язок з батьками розривається, щоб дати місце новим

стосункам. Він знаменує собою вільний вибір і добровільну відданість чоловіка і жінки один одному, що призводить не просто до спільного життя, дружби, моральної і духовної близькості, але і до злиття у плоті, тобто єдності життя, буквально – співіснування. Такий образ, згідно з яким у рамках тварної природи, реалізується тринітарна модель життя.

Отже, відмінність статей у біблійній перспективі передбачає в першу чергу не цілі і потреби природи (хоча воно і бере початок в природі людини і є її проявом). Навпаки, єднання за природою є результат свободи по відношенню до природи, є плід любові, сполучною особистості. Іншими словами, у людей дія любові проявляється не так, як у тварин, де вона підпорядкована виключно до природної необхідності продовження роду.

У пророцтві Адама, котрий пояснює мету і призначення сексуального відмінності, така необхідність навіть не згадується. Єдине, на що спрямована вільна прихильність людини до особи протилежної статі, це єднання за природою: «І стануть вони одним тілом» [15].

Але навіть і в першому тексті, що описує створення людини (Бут. 1:26–29) [1], можливість плодитися і розмножуватися постає як результат особливого благословення Божого (Бут. 1:28) [1], тобто як специфічний дар Бога людині, а не як природна потреба, аналогічна тваринному інстинкту розмноження. Лише гріхопадіння людини, невдача у спробі реалізувати своє життя, згідно тринітарним зразком, зіпсує цей порядок речей і призведе до того, що відмінність статей стане не вираженням Божественного способу буття, а жорсткою природною необхідністю продовження роду.

Таким чином, зв'язок між відмінностями статей і створенням людини «за образом Божим» не є ні випадковою, ні метафоричною, ні аналогічною. Людина уявляє собі Бога як особистість, особистісну екзистенцію. Але особистість тим і відрізняється від біологічного індивіда, що не обумовлений природою; вона реалізує себе через ставлення, через еротичне спілкування. Завдяки сексуальному відмінності ми отримуємо можливість здійснити своє природне буття як особистісну екзистенцію, з тим, щоб в ній змогла висловитися особистісна співвіднесеність – конститутивний елемент іпостасі і сила, яка об'єднує саме людське ество.

Також не випадково, що відносини між Богом і людиною (відносини, переважно є проявом особистісної іпостасі) завжди мислилися в образах еротичних відносин між чоловіком і жінкою. За невірність Богу і ідолопоклонство пророки звинувачують «Дочка Сіону» (Ізраїль) в перелюбстві (Єр. 13:27) [1], в

тому, що вона збездистила свій шлюб з Богом (Ос. 2:23) [1] і своє звання «коханої» Божої (Рим. 9:25) [1]. Взаємини Бога зі Своїм народом, з кожним з його членів, є таїнство шлюбу, таїнство любові: в цьому єдине пояснення (для церковної екзегези) того факту, що відверто еротична поема, «Пісня пісень» була включена до складу книг Старого Завіту. На цю таємницю вказують євангельські притчі образами, пов'язаними з шлюбної символікою. У Новому Завіті Христос називається нареченим Церкви і кожної людської душі. Для Бога кожна людська особистість – кохана. Зокрема, в Євангелії від Іоанна «вічне», що дарується нам Христом, супроводжується предикатом «знати», «пізнати», що відповідає єврейському слову, що означає шлюбні відносини між чоловіком і жінкою: «Життя ж вічне це те, щоб пізнали Тебе, єдиного істинного Бога, і посланого Тобою Ісуса Христа» (Ін. 17:3) [1].

У святоотецької традиції Сам Бог, у Своїй внутрішньо-троїчній потаємності життя, визначається як «всеполнота еросу», нерозривної еротичного єдності: «Любов є сам ерос, бо написано, що Бог є любов» (Максим Сповідник). Цей ерос проявляється як екстаз; у ньому знаходить вираження еротичний Божественний порив, що конструюють внеположність Богу суті: «Він, Творець всіх речей ... від збагачаюся любовної доброти виливається з Себе ... і таким чином любить і бажає. І сходить з недосяжною висоти до того, що перебуває у всьому» (Діонісій Ареопіт). Єдиний доступний людині спосіб описати досвід своєї причетності до цього еросу і виникають при цьому відносин з Богом полягає знову-таки в проведенні паралелі з відносинами між статями: «Твоя любов ґрунтується на мені, як любов жінок» (Ареопіт). Аскетична література в пошуках моделі для вираження Божественної любові до людини також звертається до любові людської, більш того – любові плотської, а не до ідеалістичним уявленням, що породжується ностальгічним платонізмом: «Нехай тілесна любов стане для тебе чином жадання до Бога» (Іоанн Ліствичник). «Як шалено закоханий бажає до своєї коханої, чи не так Бог схиляється до душі, спраглої покаяння?» (Ніл Синайський). «Блажен жадає до Бога з тією ж силою, з якою шалено закоханий бажає до своєї коханої» (Ліствичник) [11].

Якщо ерос у звичному для нас розумінні виражає насамперед сліпе інстинктивне потяг чуттєвості замість того, щоб звільняти особу від примусової природної необхідності і перетворювати життя двох людей у їх взаємне дарування любові, це відбувається тому, що ми

знаємо ерос в його спотвореною формі, формі гріха, тобто екзистенціальної невдачі.

В результаті ерос відхиляється від свого справжнього призначення. Проте навіть у стані гріха і падіння він створює можливість фізичного єднання двох особистостей і народження нових людських іпостасей. Справа в тому, що в ньому зберігається щось від того любовного потягу, що відображене в нашій природі як образ Божий. Завдяки цьому потягу можливо з'єднання не тільки, різних іпостасей, але і різних природ, унаслідок чого ми стаємо «учасниками Божої природи», «слідуючи в усьому Богу і стаючи подібними Йому в усьому, крім тотожності по суті» (Максим Сповідник). Автор Ареопігитик бачить «смути вираз» цього любовного потягу навіть у нездержливого, «який опускається на саме дно життя, де панує нерозумне прагнення». Нарешті, святий Максим Сповідник розглядає сексуальний інстинкт позбавлених розуму тварин, а також силу потягу, що утворить «взаємозв'язок» всього створеного світу, як прояв єдиного еротичного прагнення, загального зворотного руху до однаковості Божественного життя [12; 14].

У статті ми розкрили образ жінки, яка, як і чоловік, створена за образом і подобою Божою. Створення людини – чоловіка та жінки – було невід'ємною складовою творіння Богом світу. Спочатку Він створив чоловіка і лише після нього – жінку. Вона мала бути його своєрідною невід'ємною складовою і водночас – супутницею та помічницею. Вони, за задумом Божим мали перебувати у суцільній гармонії між собою і з Творцем.

Виділяючи із загальної біблійної історії створення людини факти, що стосуються жінки, можна вивести кілька головних призначень жінки в Старому Завіті. Книга «Буття» вказує на те, що Сам Бог приводить жінку до чоловіка, сам Бог готує перший шлюб в історії людства, що відроджуються в цій зустрічі свою повноту і свою досконалість. Обидва вони разом повинні вникати в Божественний сенс їхнього існування, почитати Того, Який з нічого зробив життя, і в Ньому любити один одного. А також, це звичайно ж допомогу у всьому чоловікові, адже сам Бог сказав: «Не добре чоловікові бути самому, створимо йому помічницю, подібну йому» (Бут 2:18) [1]. Бог сказав Сам Собі, що людині недобре бути одному і створив її щоб бути «помічником, відповідним йому». Перш за все «помічник»: єврейське слово «Азер» означає особисте ставлення, несподівану допомогу в ситуації крайньої і згубної небезпеки. Жінка для чоловіка підтримка і порятунок від самотності і навіть смерті. Людина не може залишатися

одною, бо вона є образ Божий, тобто особистість. І це не просто індивідум, наділений розумом. У Бога особи – це «іпостасне відношення». Тільки відношення, що існує між трьома Особами Трійці, відрізняє один від одного Отця, Сина і Духа, що представляють собою єдину божественну субстанцію.

Отже, все це означає, що в розумінні церковної антропології відмінність статей не просто служить природній меті продовження роду і диференціації соціальних ролей – диференціації, що обумовлює буття сім'ї як

«клітинки» суспільного життя. Перш за все сексуальне відмінність людей і взаємне тяжіння протилежних статей покликані призвести до здійснення свого природного призначення універсальне еротичне прагнення, закладене в природі: вони повинні реалізувати в рамках створеного світу тринітарний спосіб життя, тобто взаємний обмін життям. Кінцева мета любовного прагнення в людині – обоження, возз'єднання людини з Богом. Тому жінка покликана відображати образ Бога, Його гідність і красу особливості жіночої статі.

Список використаних джерел

1. Біблія / перекл. І. Огієнка. – Видавець: Українське Біблійне Товариство, 2010. – 1376 с.
2. Біблія. Коментар до Нового Заповіту. – Брюссель, 1989. – 2191 с.
3. Богачевська М. Дума України – жіночого роду / М. Богачевська. – К.: Воскресіння, 1993. – 109 с.
4. Боечко В. Шлюб з небес / В. Боечко. – Л.: Місія милосердя «Добрий самарянин», 1999. – 251 с.
5. Вардиман Е. Жінчина в древнем мире / Е. Вардиман. – М.: Наука, 1990. – 335 с.
6. Вашгал Р. Еврейское воспитание / Р. Вашгал. – Иерусалим: Швут Ами, 1990. – 75 с.
7. Вейнингер О. Пол и характер / О. Вейнингер. – М.: ТЕРРА, 1992. – 480 с.
8. Второй Ватиканский Собор. Конституции. Декреты. Декларации. – Брюссель: Жизнь с Богом, 1992. – 573 с.
9. Ніський Г. Про устраєнні людини. Творіння. Ч. 1 / Г. Ніський // Ред. Golden-ship. – 2010. – Режим доступу: http://golden-ship.ru/knigi/1/grigoriy_nisskiy_oUCh.htm#_Toc223875875. – С. 26. – Назва з екрану.
10. Гудинг Д. Библия и нравственное воспитание / Д. Гудинг, Дж. Леннокс. – Duncanville: The Myrtlefield Trust Newtownards, 1999. – 351 с.
11. Малий Катехізис Католицької Церкви. – К.: 2003. – 94 с.
12. Тертуліан. Избранные сочинения / Тертулиан. – М.: Прогрес, 1994. – 448 с.
13. Уилсон Д. Преобразование брака / Д. Уилсон. – С.Пб.: Издательский дом «Ортодоксальное христианство», 2002. – 144 с.
14. Хамитов Н. Философия и психология пола / Н. Хамитов. – К.: Ника, 2001. – 224 с.
15. Яннарас Христос. Віра Церкви / Христос Яннарас. – К.: Видавництво: «Центр по вивченню релігій», 1992. – 232 с.

Відомості про автора:

Гудима Інна Олександрівна
inna.hudyma18@gmail.com

Національний університет «Острозька академія»
вул. Семінарська, 2, м. Острог,
Рівненська обл., 35800, Україна

References

1. Biblîâ / perekl. Ì. Ogiênka. – Vidavec': Ukrain's'ke Biblîjne Tovaristvo, 2010. – 1376 s.
2. Biblîâ. Komentar do Novogo Zapovîtu. – Brüssel', 1989. – 2191 s.
3. Bogačevs'ka M. Duma Ukraïni – žinočogo rodu / M. Bogačevs'ka. – K.: Voskresinnâ, 1993. – 109 s.
4. Boëčko V. Šlûb z nebes / V. Boëčko. – L.: Misiâ miloserdâ «Dobrij samarânin», 1999. – 251 s.
5. Vardiman E. Ženšina v drevnem mire / E. Vardiman. – M.: Nauka, 1990. – 335 s.
6. Vašgal R. Evrejskoe vospitanie / R. Vašgal. – Ierusalim: Švut Ami, 1990. – 75 s.
7. Vejninger O. Pol i harakter / O. Vejninger. – M.: TERRA, 1992. – 480 s.
8. Vtoroj Vatikanskij Sobor. Konstitucii. Dekrety. Deklaracii. – Brüssel': Žizn' s Bogom, 1992. – 573 s.
9. Niss'kij G. Pro ustraenî lûdini. Tvorinnâ. Č. 1 / G. Niss'kij // Red. Golden-ship. – 2010. – Režim dostupu: http://golden-ship.ru/knigi/1/grigoriy_nisskiy_oUCh.htm#_Toc223875875. – S. 26. – Nazva z ekranu.
10. Guding D. Bibliâ i npravstvennoe vospitanie / D. Guding, Dž. Lennoks. – Duncanville: The Myrtlefield Trust Newtownards, 1999. – 351 s.
11. Malij Katehîzis Katolic'koï Cerkvi. – K.: 2003. – 94 s.
12. Tertulian. Izbrannye sočineniâ / Tertulian. – M.: Progres, 1994. – 448 s.
13. Uilson D. Preobrazovanie braka / D. Uilson. – S.Pb.: Izdatel'skij dom «Ortodoksal'noe hristianstvo», 2002. – 144 s.
14. Hamitov N. Filosofîâ i psihologiâ pola / N. Hamitov. – K.: Nika, 2001. – 224 s.
15. Ânnaras Hristos. Vîra Cerkvi / Hristos Ânnaras. – K.: Vidavnictvo: «Centr po vivčennû religîj», 1992. – 232 s.

Information about the author:

Gudyma Inna Olexandrivna
inna.hudyma18@gmail.com

National University of Ostroh Academy
2 Seminarska Street, Ostroh, 35800, Ukraine